

šim sinom, ki ga je tolažil, dasi je sam dvomil, da bi brata prinesla ptiča. Ko je videl, v kakih skrbah je oče, se je odločil, da pojde po svetu za njima.

Kralj pa o tem ni hotel ničesar slišati, kajti ljubil ga je najbolj izmed vseh in bi bil rajši izgubil onadva, kod njega. Kraljevič pa ni imel miru, ker je bilo z očetom vedno huje, in prosil je tako dolgo, da je dobil dovoljenje.

Z očetovskim blagoslovom v srcu in denarjem v žepu se je podal na pot. Dolgo in dolgo je hodil in prišel na travnik sredi gozda. Oziral se je, kje bi bila kaka steza in baš je hotel počivati, ko zagleda sredi travnika mrtvo truplo. „Moj Bog“, si misli, „tega siromažnika razneso vrane; če ga nihče ne pokoplje, pokopljem ga jaz.“ Pokopal ga je in legel ob grobu ter zaspal. Tu se mu je sanjalo, da stoji pri njem starček, ki kaže na košuto in pravi. „V zahvalo, da si moje telo pokopal v zemljo, te pripelje ta košuta, kamor bi rad prišel. Če bi me bila tvoja brata pokopala, bi jima bil pokazal pot, a pustila sta me in vsled tega nista našla ptiča.“

Nato je starček izginil, košuta pa je ostala. Kraljevič si je mel oči in vstal, košuta pa ga je prijazno gledala in poskakovala pred njim, kakor bi ga klicala, naj gre za njo. Košuta je poznala tako dobro vse poti skozi gozd, da se mu ni bilo treba niti pripogibati pod vejami. Nastala je noč in kraljevič je jel misliti, kako bo sedaj v temi. Jedva pa se je spomnil noči, je videl luč pred seboj. Ni vedel kaj je to, in ko se je natančneje ozrl, je opazil, da se svetijo konci košutinih rogov. Ves strah ga je minil in pogumno je stopal, kamor ga je ta živa luč peljala. Dospel je v votlino in našel pripravljeno mahovo posteljo in mleka in sadja do sitosti.

Zaran je šlo zopet dalje in tako več dni zapored. In prišla sta k neki gori, na kateri je stal visok grad. Tukaj mu je nenadoma košuta izginila. Kraljevič se je oziral, a ni je bilo. Domislil se je, da je morebiti na koncu svoje poti. Grad je bil zaprt. Ko se je preblizal vratom, so se sama šom odprla. Na dvorišču, na hodnikih in v sobah ni našel žive duše. Šel je vedno dalje in dalje. Kakor v zrcalu se je videl v srebrnih in zlatih stenah; po sobah so bili razvrščeni naslanjači, stoli, razno pohištvo in orodje, same krasne sobne priprave. V zadnji sobi je našel pri oknu kletko s ptičem, ki je pel in spuščal iz kljuna kapljice krvi kakor rubine. Hotel si ga je vzeti, poprej pa se je ozrl po sobi. Groze mu je omahnila roka. Na rdečem aksamitovem divanu leži vila krasna kakor boginja; zdi se, da trdo spi. Ena roka ji leži ob telesu, drugo ima pod glavo; dolgi črni kodri si je vijejo preko belih ramen do zlatih robov na divanu. Bela halja je pokrivala bujno telo in ena nožica je videti izpod mehkega vznožnika. Kraljevič ni vedel, ali jo naj vzbudi ali ne. Nobena žilica se ni gibala in vendar ni bila mrtva. „Če bi vsaj enkrat odprla oči, vsaj eno besedo izpregovorila“, si je želel Kraljevič, čudeč se krasni vili in čakal tri dni pri njej. A ni se dočakal. Končno se ga je lotil strah, in spomnivši se bolnega očeta je sklenil, da odide s ptičem.

Vzel si je ptiča s kletko in se oziral zadnjič po sobi. Na mizici pri divanu je ležal meč, steklenica vina in kruh. Na meču je bilo napisano: „Če kdo z njim trikrat mahne in reče: Vsem glave dol! se takoj vse glave odsekane.“ Na steklenici je čital: „Kdor to vino pije, je takoj zdrav, naj ima katerokoli bolezen.“ Na kruhu je bil napis: „Če se nasiti z njim na stotine ljudi, nikdar ga ne bo manj.“

„To so izvrstne reči“, si je mislil Kraljevič. Tukaj jih itak nihče ne rabi, meni pa bodo koristile. Da bo vedela, kdo je bil tukaj, napišem na mizo svoje ime.“ In podpisal se je na mizo, zapisal, odkod je in kdaj je bil v gradu. Potem je poljubil spečo devo, vzel ptiča, meč, vino in kruh in zapustil grad. Medpotoma si je kupil konja in jezdil s svojimi rečmi proti domu.

Dolgo, dolgo je jezdil in prijezdil je v neko mesto, kjer je bil strahovit nemir. Vpraša, kaj pomenja vse to, in sliši, da prihaja sovražnik z nebrojno vojsko proti mestu, da pobije in požge vse; kralj se mu ne bo mogel ubraniti. Kraljevič se je spomnil svojega meča in ponudil kralju pomoč, češ, da se sovražne vojske ni treba bati. Kralj ga je z veseljem sprejel, dasi ni mogel verjeti, da bi ga eden edini junak mogel rešiti. Ko se je sovražnik približal, je potegnil Kraljevič svoj čudotvorni meč, mahnil z njim trikrat po zraku in zaklical: „Vsem sovražnikom glave dol!“ In glej, v tistem trenutku so se kotalile sovražne glave po zemlji. Strahoma in čudeč se so zrl vsi na kraljeviča in kralj ga je peljal v grad in priredil njemu na čast slavnostno pojedino. Z lepimi darovi je jezdil Kraljevič zopet dalje, meč pa je pustil kralju v spomin.

Za nekoliko dni je prijezdil do drugega mesta. Vrata so bila zaprta. Trkal je in dolgo klical, preden ga je slišala straža, ki mu je povedala, da ne sme nihče v mesto, ker vlada v njem strahovita nalezljiva bolezen. Vsi meščani so bolni, tudi kralj in njegova družina, ni nobene rešitve ni. „Le pustite me noter, jaz vam vsem pomorem.“ Straža mu je odprla. Jezdil je naravnost h kralju. Vsi ljudje so bili tako slabi, da so jedva vlačili noge. Kralju je ponudil pomoč, ki jo je sprejel z nepopisnim veseljem. Jedva je kralj pokusil vina, je ozdravel; ravno tako je hipoma ozdravela Kraljica in vsa kraljeva družina. Trumoma so prihajali v grad bolniki in odhajali zopet zdravi. Bili bi zasipali neznanega zdravnika z zlatom, a on ni sprejel ničesar, nemveč je odjezdil ter pustil kralju čudotvorno vino.

Imel je še ptiča in kruh. In prijezdil je v neko mesto, kjer ni mogel v gostilni dobiti obeda. Krčmar je tarnal, da nima ničesar več in da povsod ljudje lakote umirajo. Ob tej priliki je bil dobrodošel njegov kruh, ki ga je razdelil gladujočim meščanom, ne da bi

ga bilo manj. Odhaja je jim je pustil kruh in bil je vesel, da je imel samo še ptiča.

In prijezdil je nekega dne k mestecu, kjer je videl pred seboj postavljene vislice. „Koga bodo neki obesili?“ si je mislil in nalašč jahal v mesto, da povpraša. Zvedel je, da sta približno pred letom prihajala dva princa, ki sta imela obilo denarja in sta vse zaigrala, potem pa se zadolžila; ko sta nazadnje povzročila več pretepov, so ju zaprli, po noči pa sta hotela uiti, toda prišli so ju in danes ju obesijo.

Kraljevič se je ustrašil, kajti slutil je, da sta princa njegova brata. Prosil je mestno gosposko, naj ga peljejo k njima, in tukaj se je prepričal, da se ni zmotil. Brata pa ga nista spoznala. Vprašal je gosposko, če je mogoče popraviti z denarjem vsa škoda, da jim plača, kolikor bodo zahtevali. Gosposki je bilo ljubše, da so dobili denar, in zahtevali so veliko vsoto, ki jo je Kraljevič takoj izplačal, potem pa odjahal z odkupljenima bratoma. Ko pa sta brata slišala, kdo ju je rešil in da se brat vrača srečno s ptičem domov, ju je peklo in vedno sta mislila, kako bi zabranila vrnitev. Blizu očetovskega mesta sta ga prišla in pahnila v gozdu v globoko volčjo jamo in mu iztrgala iz rok kletko s ptičem. Nato sta jezdila domov in rekla očetu, da sta našla ptiča. Oče se je prestrašil, ko mu nista ničesar povedala o mlajšem bratu, ptič pa mu tudi ni nič pomagal, kajti ves dan ni odprl kljuna, kaj šele pel.

V tem je Kraljevič v volčji jami obupoval. Glad in zima sta ga mučila skoro do smrti. Kadar je kaj zgoraj zašumelo, je kričal na ves glas. Tretjega dne je šel neki kmet mimo jame in si veselo žvižgal. Slišal je klicanje v jami in prinesel drogeve in vrvi, da bi pomagal nesrečniku ven. Kraljevič je srečno splezal navzgor.

„Za Boga milega, kako pa ste prišli tja dol?“ „Ne vprašuj me, prijatelj, rajši me nekam pelji, kjer bi se ogrel in najedel; cele tri dni sem že v tej luknji.“

Uslužno ga je peljal kmet v svojo hišo in mu postregel. Ko se je nasitil in naspal, tedaj šele je povedal kmetu o svoji nesreči.

„Hudodelca brez vesti sta vaša brata“, se je hudoval kmet, ko je vse zvedel. „Vaš ubogi oče je gotovo žalosten in v skrbah, kje ste neki ostali! Najbolje bo, kadar se le malo okrepite, da pojedete v mesto.“

(Nadaljevanje prihodnjic)

Iz preteklosti ogrskih Slovencev.

Kedo se ne spominja iz življenja in delovanja slovanskih apostolov Cirila in Metoda, da sta prišla na svojem potovanju v Rim l. 867. med panonske Slovence, katerih vojvoda Kocelj ju je z veliko častjo sprejel in se razveselil, ko je videl v slovanskem jeziku pisane knjige? Dal jima je 50 učencev, ki bi se naj pripravili za duhovniški poklic. In ko po Cirilovi smrti ni kazalo, da bi se vrnil Metod na Moravsko, je ostal pri Kocelju in deloval med panonskimi Slovenci do Koceljeve smrti. Posrečilo se je takrat, da je ustanovil papež posebno nadškofijo za Moravsko in Panonijo.* Ali bil je to po Samovi državi drug svitel žarek, ki je pokazal, v kaki smeri naj bi se razvijala zgodovina slovenska in češka. Ni pa ugajal tak razvoj zapadnim sosedom Nemcem, ki so si bili že spravili pod svojo oblast nas karantanske Slovence, pa hoteli razširiti oblast tudi na panonske (ogrske) Slovence in Čehe. Dobro došli so izprva Nemcem Madžari, ki so se bili takrat naselili po ogrskih nižavah in na nemški poziv pokončali velikomoravsko državo.* Madjarski plen pa so postali kot najbližji sosedi naši panonski Slovenci. Kakor kasneje Turki so tudi Madžari strašno plenili po slovenskih pokrajinah pobijali prebivalstvo ali pa ga, zlasti tostran Mure. Kakor na Gornjem Koroškem in Štajerskem, se je tudi na Ogrskem slovenski živelj krčil. Zlasti v vzhodnih delih so se slovenske naselbine skoraj popolnoma pomadjarile. Boljše je bilo v obmejnih zapadnih krajih. Tam je bilo prebivalstvo bolj gosto naseljeno. Zato se ni moglo toliko tujcev priseliti in Slovenci so ohranili svoj narodni značaj do današnjega dne.

Cerkveno so bili ogrski Slovenci izprva prideleni škofiji v Gjuru in v Veszpremu. Ko pa je kralj Ladislav ustanovil zagrebško škofijo l. 1094., ji je podredil tudi prebivalce salajske županije, med tem ko bi železna

* Panonija je za rimskih časov obsegala kraje nekako med Donavo in Savo do Ptuja in vzhodne Štajerske. Odtod Panonska ulica v Ptuj.

Madžari pa tudi Nemcem niso prizanesli in začeli divjati in ropati po njihovih zemljah. Ta brezobzirna osvojevalna in uničevalna divjaška čud je ostala obema narodoma do današnjih časov in se je v minuli svetovni vojski pokazala zopet v polni nagoti, ko sta se oba naroda združila, da dokončata uničevalno delo, ki sta ga začela pred tisoč leti, da zatreta Slovane.

županija imela še dalje pripadati gjurski škofiji. Ali ogrske Slovence je ta ločitev neprijetno zadela, ker bi bili vsi radi imeli zagrebškega škofa za svojega višjega pastirja. Zato so se Slovenci Železne stolice s svojimi duhovniki vred uprli gjurskemu škofu in prosili zagrebškega, naj jih sprejme otroke in žene odvažali s sabo v sužnost. Okoli l. 900 so Madžari stalno zasedli svet med Muro in Donavo. Kolikor Slovencev je še ostalo tam, so morali novim gospodarjem obdelovati zemljo in jim dajati velik del svojih pridelkov. Pri teh Slovencih se je učilo divje pastirsko in ribiško ljudstvo madjarsko poljedeljstva, rokodelstva, staviti hiše in preproste utrdbe. To priča še danes nebroj slovenskih besed v madjarskem jeziku, n. pr. jarom (jarem), kolya (kola), taliga, szani, kalamaz (kolomaz), lemes (lemež), gereben (greben), czep (cep), kasza (kosa), szita (sito), jazcol (jasli), bot (bat), darong (drog), patak (potok), gatyá (gače), irha (jirhovina), kapa, koszok (kožuh), palast (plašč), ruha prauda (pravda), megya (meja), kiraly (kralj), vajda (vojvoda), sipan (župan), Nemeth (Nemec) itd.

Ko so prišli ogrski Slovenci pod madjarsko oblast, so bili popolnoma ločeni od svojih rojakov v svojo očetovsko oblast. Ta je sicer to storil, ali državna oblast tega ni trpela in je ostalo pri prvotni razdelitvi tja do 18. stoletja, ko so se morali tudi cerkveno ločiti od Hrvatov.

Da niso Madžari v novejših časih narodne prosvete negovali kulturnih potrebščin ogrskih Slovencev, je umljivo. Kakor koroški Slovenci, tudi ogrski Slovenci niso imeli po šolah in uradih nikakih narodnih pravic. Pri ljudskem štetju l. 1890 so našli v zahodnih stolicah še 95 tisoč Slovencev, a l. 1900 jih statistika posebe niti več štela ni!

Tisto malo narodne duševne kulture, ki jo je še med ogrskimi Slovenci, je večinoma proti vladni volji. Kljub temu se narod v svoji žilavosti krepko upira madjarizaciji. Prav minula vojska je prekmurskim Slovincem močno povzdignila narodno zavest in ljubezen do materinskega jezika. Saj so prišli kot vojaki daleč po svetu in se lahko prepričali, da hvalisani madjarsčine nikjer ne razumejo, pač pa se v svojem slovenskem jeziku lahko razumejo in pogovarjajo s Hrvati, Čehi, Poljaki in Rusi.

Zato je le pravično, da se vsaj ta mali ostanek nekdanjih panonskih Slovencev združi z ostalimi brati v novi državi in pride iz životarenja in zatiranja do pravega življenja in politične svobode.

F. K.

Društvene vesti.

Mariborski Sokol priredi dne 21. septembra 1919 v Studencih pri Mariboru javno telovadbo z veselico. Začetek ob pol 3. uri popoldne. Ptujski Sokol je dolžan, da vrne bratskemu društvu obisk, zato pozivljamo naše Sokole, da polete v obilnem številu v Mariboru.

Prostovoljno gasilno društvo v Dornovi priredi v nedeljo dne 28. septembra 1919 popoldne po večernicah Veselico v gostilni g. Herga. Vsa bratska okoliška društva in prijatelji gasilstva se uljudno vabijo. Čisti dobiček je namenjen za nabavo orodja.

Vabilo na naročbo.

Kdor želi, da se mu redno pošilja „Ptujski list“, naj prijavi svoj naslov upravnistvu v Ptuj, Slovenski trg (stari rotovž) štev. 3, pritličje levo.

Naročba.

Komur smo dozdej pošiljali list, pa si ga ne misli naročiti, prosimo, naj nam ga vrne, ker ga sicer smatramo za naročnika.